

ન્યુ ગાલા અસાઇનમેન્ટ 2022

સોલ્યુશન

ધોરણ - 10 સામાજિક વિજ્ઞાન

Question Paper - 1

વિભાગ - B

□ નીચે આપેલા 13 પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ નવ પ્રશ્નોના માગ્યા મુજબ

ઉત્તર આપો [પ્રત્યેકના 2 ગુણ]

[18]

25. પ્રાકૃતિક વારસાના એક અંગ તરીકે ભૂમિદશ્યોનો પરિચય આપો.

➢ ભૂમિદશ્યોનું નિર્માણ ભૂમિ આકારો દ્વારા થાય છે, જેમ કે, હિમાલય પર્વત. એક ભૂમિ આકાર છે. હિમાલયમાં બારેમાસ પાણીશી ભરપૂર વહેતી નદીઓ, તરાઇના જંગલો, અમરનાથ અને કેદારનાથ જેવા યાત્રાના સ્થળો તેમજ નંદાદેવી જેવા શિખરો આવેલા છે. જેને ભૂમિદશ્યો કહેવાય છે.

➤ ભારતના લોકજીવન, વ્યવસાયો, આચાર- વિચાર વગેરે પર ભૂમિ
દ્રશ્યોની ગાઢ અસર પડી છે. આયોના સમયથી જ પ્રકૃતિના
વિવિધ તત્ત્વોમાં પહાડોને પૂજનીય અને પવિત્ર ગણ્યા છે. હિમાલય
પર્વત સદીઓથી ભારતની પ્રજાના વારસાનો જ એક ભાગ રહ્યો
છે. હિમાલયે ભારતની પ્રજાના જીવનને અનેક રીતે સમુદ્ર બનાવ્યું
છે.

26. વ્યક્તિ-પરિચય આપો : આયો

➤ આર્થ પ્રજા અન્ય સમકાળીન પ્રજા કરતાં વધુ વિકસિત હતી. તેઓ

આર્થ સંસ્કૃતિ અને સભ્યતાના નિર્માતા હતા. તેમણે ભારતની અન્ય

પ્રજાની સંસ્કૃતિઓના ઉમદા તત્વો અપનાવીને એક સમન્વયકારી

સંસ્કૃતિનું સર્જન કર્યું હતું. આયો પ્રકૃતિપ્રેમી હતા. તેઓ વૃક્ષો,

નદીઓ, પર્વતો, સૂર્ય, વાયુ, વરસાદ વગેરેની પુજા - આરાધના

કરતાં હતા. તેમણે પ્રકૃતિના તત્વોની સ્તુતિઓ રચી હતી. સમય

જતાં તેમાંથી યજ્ઞયાગાદિ ધાર્મિક કિયાઓ ભારતમાં શરૂ થઈ હતી.

આયોએ ભારતને ભવ્ય અને સમૃદ્ધ સાંસ્કૃતિક વારસો આપ્યો છે.

27. બેવડ ઇકત એટલે શું?

- બેવડ ઇકત એટલે બંને બાજુ અને ઇકત એટલે વણાટ પહેલાં રંગાયેલા રેસામાંથી બનાવેલું કાપડ.
- આમ, બેવડ - ઇકત એટલે તાણા અને વાણાથી ગુંથાયેલ સાડી કે જેમાં સાડીની બંને બાજુઓ એક જ ભાત દેખાય છે. તેથી તે બંને બાજુ પહેરી શકાય છે.
- પાઠણમાં બનતાં પટોળાંમાં બેવડું ઇકત હોય છે. તેથી તે બેવડ ઇકત કહેવાય છે.
- પાઠણના પટોળા તેના પાકાં રંગો અને ટકાઉ વણાટ માટે વિશ્વમાં પ્રખ્યાત છે.

28. વ્યક્તિ-પરિચય આપો : આદિદેવ નટરાજ

► નૃત્યએ તાત અને લય સાથે સૌદર્યની અનુભૂતિ કરાવે છે.

નૃત્યકલાના આદિદેવ ભગવાન શિવ - નટરાજ મનાય છે. નટરાજ

શિવે પૃથ્વીવાસીઓને નૃત્યકલા શિખવવા માટે સ્વર્ગમાંથી પૃથ્વી
પર આ કલા સર્વ પ્રથમ લાભ્યા હોવાની માન્યતા છે.

29. ચાંપાનેરનો પરિચય આપો.

- ચાંપાનેર ગુજરાતના પંચમહાલ જિલ્લામાં હાલોલ તાલુકામાં પાવાગઢની તળેટીમાં આવેલું છે.
- ઈ.સ 1484માં સુલતાન મહમુદ બેગડાએ ચાંપાનેર જીતી લીધું.
- તણે થોડા સમય માટે ચાંપાનેરને રાજ્યાનીનો દરજો આપી તેને “મુહમ્મદાબાદ” નામ આપ્યું.
- અહી મહમુદ બેગડાએ બંધાવેલા મોતી મસ્જિદ, જામી મસ્જિદ અને ઐતિહાસીક કિલ્લો આવેલા છે.

➤ ચાંપાનેરની સ્થાપત્યકલા અને તના ઐતિહાસિક મહત્વને ધ્યાનમાં
લઈ છ.સ. 2004માં યુનેસ્કોએ તને કેશ્વિક વારસાના સ્થળોમાં
સમાવિષ્ટ કર્યું છે.

30. આપણા વારસાને લોકો કઈ કઈ રીતે નુકસાન પહોંચાડે છે?

- આપણા વારસાને લોકો નીચે દર્શાવેલી રીતે નુકસાન પહોંચાડે છે.
- નદીઓ, ઝરણાં, સરોવરો વગેરે પ્રદુષિત કરીને
- જંગલો, વૃક્ષો વગેરેને આડેધા કાપીને
- જીવજંતુઓ અને વન્ય જીવોને મારી નાખીને
- શિલ્પો, સ્થાપત્યો, ઐતિહાસિક ઇમારતોને ખંડિત વિકૃત કરીને
- તેમની આજુબાજુ ગંદકી કરીને
- શિલાલેખોના લઘાણ ભૂસીને

31. “લુપ્ત થતાં વન્ય જીવન અંગે ગંભીરતાથી વિચારવાનો સમય પાકી ગયો છે.” આ વિધાન સમજાવો.

- માનવીય દખલના કારણે આજે અસંખ્ય વન્યજીવો વિનાશના આરે
ઉભેલા છે.
- ગત સદીની શરૂઆતમાં વાધ સમગ્ર ભારતમાં જોવા મળતા હતા.
આજે માત્ર મધ્ય પ્રદેશ, પશ્ચિમ બંગાળ અને હિમાલય ક્ષેત્રના
જંગલોમાં જ વાધ જોવા મળે છે.
- એ સમયગાળામાં ગુજરાતમાં ઈડર, અંબાજી, પંચમહાલ અને ડાંગના
જંગલોમાં વાધ હતા.

- આજે ગુજરાતના જંગલોમાંથી વાધ સપૂર્ણપણે નષ્ટ થયા છે.
- આજે ભારતના જંગલોમાંથી ચિત્તો લુપ્ત થઈ ચૂક્યો છે.
- અગાઉ ભારતના જંગલોમાં સહજ જોવા મળતી પક્ષીઓની અનેક જતો હવે ભાગ્યે જ જોવા મળે છે.
- ગીધ, ગુલાબી ડોકવાળી બતક, સારસ, ધુવડ વગેરે પક્ષીઓ જથુના આરે ઉલેલા છે; એટલે કે લુપ્ત થવાની તૈયારીમાં છે.
- અરુણાચલ પ્રદેશમાં એક સમયે મોટી સંખ્યામાં જોવા મળતા ચીલોત્રા હવે જોવા મળતા નથી.
- ઉપર્યુક્ત બાબતો પરથી જણાઈ આવે છે કે, લુપ્ત થતાં વન્યજીવન અંગે ગંભીરતાથી વિચારવાનો સમય પાકી ગયો.

32. સંકલપના સમજાવો :

(1) જળસંકટ :

પાણીની તંગી માનવીની સુખાકારી, આજીવિકા અને તેના આર્થિક વિકાસ પર મોટી અસર કરે છે. દેશના શુષ્ણ ક્ષેત્રોમાં જલસંકટની ગંભીર સમસ્યા છે. આજે પણ દેશના 8% શહેરોમાં પીવાલાયક પાણી મળતું નથી. દેશના લગભગ 50% ગામડાંઓમાં પણ આ જ હાલત છે. દેશમાં સિંચાઇની સગવડો વધવા છતાં આજે પણ દેશનું 2/3 કૃષિક્ષેત્ર માત્ર વરસાદ પર નલે છે.

(2) જળ વ્યવસ્થાપન :

યોગ્ય જળ વ્યવસ્થાપન માટે લોકોમાં જગૃત્તા
લાવવી, જળાશયોનું પ્રદૂષણ અટકાવવું, શુદ્ધ કરેલા પાણીનો ખોરે
ઉપયોગ થતો અટકાવવો, પાણીની કરકસર કરવી. પાણી - પુરવઠાની
પાઇપ લાઇનમાં પ્રદૂષણ થતું અટકાવવા તેને સુકાવા ન હેવી તથા
તેમાં ભંગાણ પડ્યે તેનું તાત્કાલિક સમારકામ કરી તેમાથી પાણી વહી
જતું અટકાવું વગેરે બાબતો ઘણી મહત્વની છે.

33. ખનીજ એટલે શું? સમજવો.

- પૃથ્વીના ખડકોમાં અનંતકાળથી ચાલતી ભૂ - વૈજ્ઞાનિક અને નિરીક્ષીય પ્રક્રિયાને કારણે રચાવેલા તથા ચોક્કસ અણુબંધારણ અને રાસાયણિક ગુણધર્મો ધરાવતા ઘન, પ્રવાહી કે વાયુસ્વરૂપના પદાર્થોને ખનીજ કહે છે.
- આમ, કુદરતી કાર્બનિક અને અકાર્બનિક કિયાઓથી તૈયાર થયેલા અમુક ચોક્કસ રાસાયણિક બંધારણ ધરાવતા પદાર્થને ખનીજ કહેવામા આવે છે.

- લોખંડ, મેગેનિઝ, તાંબું, ચાંદી વગેરે ખનિજો ઘન સ્વરૂપમાં, પારો, પેટ્રોલિયમ વગેરે ખનિજો પ્રવાહી સ્વરૂપમાં અને કુદરતી વાયુ ખનિજ વાયુ સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ત થાય છે.
- પૃથ્વીના પેટાળમાંથી ક્યાં પ્રકારના ખનિજો મળશે તેનો આધાર પૃથ્વીના પોપડાની રચના પર છે. જોમ કે લોખંડ, તાંબું, જસ્ત, સોનું, ચાંદી વગેરે ખનિજો આંનેય ખડકોમાંથી, કોલસો, ખનિજ તેલ, કુદરતી વાયુ વગેરે ખનિજો પ્રસ્તર ખડકોમાંથી અને સ્લેઇટ, આરસપહણ, હીરા વગેરે ખનિજો રૂપાંતરિત ખડકોમાંથી મળે છે.

34. ભારતમાં મેગેનીઝ કયાં કયાં રાજ્યોમાંથી ઉપલબ્ધ બન્યું છે?

➤ ભારતમાં મેગેનીઝ મહારાષ્ટ્ર, મધ્યપ્રદેશ, ઓડિશા, કર્ણાટક અને ગોવા વગેરે રાજ્યોમાંથી ઉપલબ્ધ બન્યું છે.

35. ભારતમાં રેશમી કાપડના ઉત્પાદનની સુદીઈ પરંપરા રહી છે.” આ વિધાન સ્પષ્ટ કરો.

➤ ભારત વખોથી તેના રેશમી કાપડ માટે પ્રસ્તુત છે. રેશમનું ઉત્પાદન કરતાં દેશોમાં વિશ્વમાં ચીન પછી ભારત દ્વીતીય સ્થાન ધરાવે છે. ભારતમાં ચાર પ્રકારના રેશમનું ઉત્પાદન થાય છે. શેતૂર, છરી, ટસર અને મુગાડ આજે ભારતમાં રેશમી કાપડના ઉત્પાદનની સુધીક્રિય પરંપરા રહી છે.

36. નાના પાયા પરના ઉધોગ કોને કહેવાય? ઉદાહરણ આપી સમજાવો.

► જે ઉધોગ વ્યક્તિગત માલિકીના ધોરણે ઓછા શ્રમિકો થકી ચલાવતો હોય તે ઉધોગ ‘નાના પાયા પરનો ઉધોગ’ કહેવાય છે. દા.ત ખાંડસરી ઉધોગ.

37. ગુણવત્તા માનક અંગેની રાષ્ટ્રીય સંસ્થાને ઓળખી માહિતી આપો.

► સાબુ, ડિટરજન્ટ, કાગળ, લૂભિકેટિંગ ઓઇલ, પેકેજિંગ મટિરિયલ, રંગ – રસાયણો, પાવડર ક્રોટિંગ, બેટરી, સોંદર્ય પ્રસાધનો, લાકડાના બદલે વપરાતી વસ્તુઓ, ચામડાની અને પ્લાસ્ટિકની બનાવટો પર ઇ.સી.ઓ (E.C.O) નો માર્કો લગાડવામાં આવે છે.

Thanks

For watching